

Joanna STEFAŃSKA*

ZAPIS PRZESTRZENI. ARCHITEKTURA JAKO INSPIRACJA DLA FORMY W RYSUNKU

Artykuł oparty jest na poszukiwaniach relacji zapisu przestrzeni oraz architektury, która stanowi inspirację dla procesu kreacji formy plastycznej oraz doświadczania budowania przestrzeni w rysunku w kontekście wykorzystania potencjału środków ekspresji artystycznej w celu realizacji przyjętej koncepcji. Zakres badawczy artykułu na tle omawianych w nim tytułowych zagadnień – pojęć – tworzy płaszczyznę dla analizy porównawczej szerokiego spektrum możliwości kreacji formy plastycznej w kontekście poszukiwań koncepcji zapisu przestrzeni, gdzie architektura stanowi inspirację dla autorskich rozstrzygnięć rysunkowych realizowanych w ramach ćwiczeń z rysunku dla studentów II roku Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej. Szeroki potencjał możliwości reinterpretacji przestrzeni na podstawie wykorzystania elementów architektury oraz analiza przyjętych przez studentów koncepcji plastycznych w kontekście poszukiwania formy w rysunku stanowią materiał badawczy służący poznaniu zależności budujących formę plastyczną w procesie kreacji przestrzeni inspirowanej architekturą. Badanie procesów kreacji plastycznej w aspekcie autorskich poszukiwań i wyboru motywu architektonicznego, rozwiązań warsztatowych i kompozycyjnych stanowi punkt odniesienia dla analizy porównawczej w ramach realizowanego przez studentów tematu. Celem przyjętego założenia badawczego, przy wykorzystaniu różnych koncepcji zapisu rysunkowego pt. *Przestrzeń inspirowana architekturą*, jest wykazanie istotności rozwiązywanych przez studentów problemów: poszukiwania najlepszego zapisu dla wyrażenia treści i emocji związanych z podejmowanym tematem, poddania wnikliwej analizie zagadnienia funkcjonowania motywu architektonicznego w kompozycji rysunkowej, poszukiwania relacji formy plastycznej i architektury jako źródła inspiracji.

Słowa kluczowe: rysunek, przestrzeń, architektura, interpretacja, percepcja

---

* Politechnika Poznańska, Wydział Architektury, Instytut Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego. ORCID: 0000-0003-0080-9072.

1. WSTĘP. RYSUNEK JAKO ZAPS PRZESTRZENI

„Rysunek należy do najbardziej podstawowych, *pierwszych* rodzajów twórczej aktywności człowieka. Pojawił się u narodzin cywilizacji, stając się jednym z najistotniejszych czynników jej rozwoju, dzięki odkryciu linii. Linia jako taka nie istnieje w naturze, nie jest jakością fizyczną, ale abstrakcyjnym sposobem zapisu, umożliwiającym przedstawienie na płaszczyźnie przedmiotów trójwymiarowych i ich dowolnych układów, pozwala na notowanie obserwacji natury na różnych poziomach uogólnienia, pozwala również na nieograniczone deformacje. Jest wyjątkowo przydatna jako sposób formułowania i komunikowania idei, koncepcji i pojęć abstrakcyjnych. Można chyba powiedzieć, że pierwsze, świadome posłużenie się linią zapoczątkowało proces tworzenia uogólnień i metod analizy, jak i stało się razem ze słowem fundamentem rozwoju międzyludzkiej komunikacji” [Wierzchowska 1982: 7].

„Rysunek jako pierwszy zapis koncepcji stanowi wstępny, niezbywalny etap niemal każdej kreacji wizualnej, niezależnie od dyscypliny i preferowanego przez danego artystę kierunku, niezależnie od tego, czy jest notacją pierwszą i ostateczną, czy też służy do dalszych przekształceń” [Wierzchowska 1982: 11].

„Rysunek ze swej istoty zdaje się najbardziej odporny na niebezpieczeństwa schematyzmu i skonwencjonalizowania. Ta jego cecha ma znaczenie we współczesnej kulturze zdominowanej przez zalew obrazu powielanego. Fotografia prasowa, ten sam obraz w milionach odbiorników telewizyjnych, plakat, grafika reklamowa, znaki informacyjne różnego przeznaczenia sprawiają, że obraz dociera do naszej świadomości i podświadomości, narzucając się z ogromną siłą, tworząc klisze unifikujące widzenie, stępujące wrażliwość, utwierdzając stereotypy wizualne i intelektualne” [Wierzchowska 1982: 14]. Rysunek i szkic zatem to nieustanne dążenie do osvajania świata za pomocą znaków nieistniejących w naturze, co wzmacnia jego uniwersalizm i czyni go abstrakcyjnym. Aby posługiwać się rysunkiem – językiem – jako najstarszą, ponadczasową, ponadkulturową i ponadnarodową formą porozumiewania się, trzeba znać znaki – wyrazy, układać je w zdania i nadawać im sens. Podstawowym warunkiem rysowania jest umiejętność widzenia, obserwacji, analizowania oraz syntetyzowania tego, co widzimy w procesie obrazowania. W dobie reklam, krzyczących banerów, Instagrama i Facebooka, a także powszechnego dostępu do aparatów fotograficznych i programów komputerowych obraz pełni prymarną funkcję względem słowa i dźwięku, jest szybciej zauważalny i łatwiej odbierany. Rysunek, choć jest najstarszą formą zapisu idei i wizji artystycznych, nadal stanowi najbardziej bezpośredni i niezastąpiony sposób materializowania myśli. Współcześnie rysunek jest najczęściej wykorzystywanym środkiem komunikacji w wielu obszarach współczesnych sztuk wizualnych, począwszy od takich dziedzin, jak architektura, malarstwo, rzeźba, design, scenografia czy graffiti. Stanowi etap w projektach multimedialnych, reklamowych i filmowych. W procesie kształcenia studentów wydziałów architektury nauka ry-

sunku ma szczególne znaczenie w kontekście rozwijania wrażliwości, wyobraźni, umiejętności twórczej interpretacji zjawisk przestrzennych, a także zdobywania i utrwalania doświadczeń czysto technicznych związanych z zapisem rysunkowym, polegających na doskonaleniu umiejętności rysunkowych umożliwiających stworzenie własnego warsztatu artystycznego, autonomicznego języka graficznego przekazu. Rysunku odręcznego i umiejętności posługiwania się szkicem nie zastąpi zapis komputerowy, gdzie twórcze instrumentarium jest ograniczone, pozbawione pierwotnej, intuicyjnej fazy poszukiwania formy zapisu. „Przy pracy twórczej zachodzi bardzo mocna identyfikacja i projekcja: cała cielesna i mentalna konstytucja twórcy staje się miejscem powstania dzieła” [Pallasmaa 2012: 17]. „Komputer jest przedstawiany zazwyczaj jako wyłącznie pozytywny wynalazek, który pozwala uwolnić ludzką fantazję i znacznie ułatwia pracę projektową. Chcę wyrazić moją obawę wynikającą z obserwacji choćby roli komputera w obecnym kształceniu i procesie projektowania. Obrazowanie komputerowe przyczynia się do spłaszczenia naszych wspańiałych multisensorycznych, symultanicznych i synchronicznych zdolności wyobrażania przez przekształcenia procesu projektowania w bierną, wizualną manipulację, operację na siatkówce. Komputer wytwarza dystans pomiędzy twórcą a przedmiotem, podczas gdy rysunek odręczny, podobnie jak praca z modelami, umożliwia projektantowi haptyczny kontakt z przedmiotem i przestrzenią. W naszej wyobraźni przedmiot jest jednocześnie trzymany w ręce i w głowie, a wyobrażony rzutowany fizyczny obraz jest modelowany przez naszą cielesną wyobraźnię. Znajdujemy się jednocześnie wewnątrz i na zewnątrz pomyślanego obiektu. Praca twórcza wymaga cielesnej i mentalnej identyfikacji, empatii i współczucia” [Pallasmaa 2012: 17].

2. ARCHITEKTURA IDEALNA

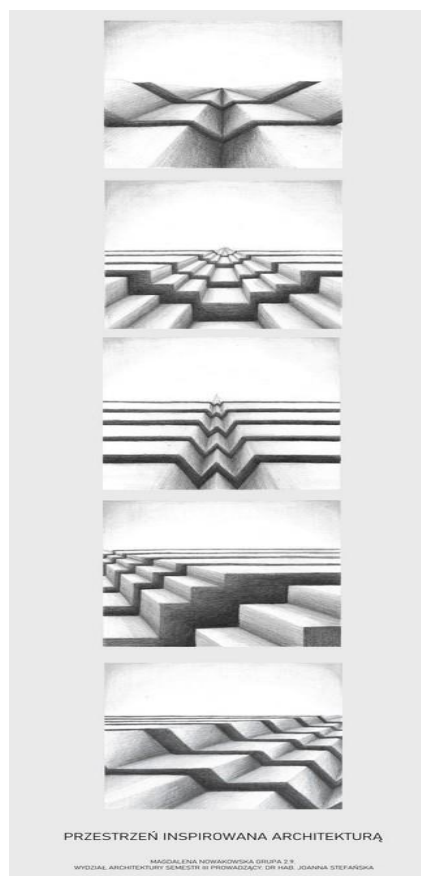
Architektura jest światem wymyślonym tak jak inne sztuki, istniejącym w wyobraźni twórcy. „Sztuka – jak podpowiada Herbert Read – nie jest wyrażaniem w formie plastycznej jakiegoś określonego ideału, jest wyrażaniem każdego ideału, któremu artysta potrafi nadać plastyczną formę” [za: Misiągiewicz 2004: 120]. „Fakt, że forma plastyczna jest elementem konstytuującym utwór architektoniczny, podobnie jak dzieło rzeźbiarskie, oraz że w twórczości architektonicznej kluczowym środkiem transmisji idei jest rysunek, szeroko rozumiany pod względem technik plastycznych, a tworzenie obrazów jest również zajęciem sztuk plastycznych prowadzi do dwuznacznej sytuacji w kwalifikacji określonych wytworów jako należących do jednego lub drugiego zakresu twórczości. Ale w tej dwuznaczności niezamierzonej, intencjonalnej lub faktycznej tkwi ogromny potencjał twórczy. Dowodzą tego współczesne konfrontacje twórczości architektonicznej

i artystycznej” [Maluga 2004: 273]². „(...) sztuki plastyczne wspomagające warsztatowo, formalnie i estetycznie twórczość architektoniczną – a będąc *na wyciągnięcie ręki* – stanowiły zawsze pokusę ucieczki od realiów zawodowych. Środki plastycznej ekspresji pozwalały architektom wyrwać się z ograniczeń materii, środków technicznych, warunków ekonomicznych czy społecznych i wizualizować stany odbiegające od realnych możliwości lub pozbawione w danym czasie celowości realizacji. Ucieczka w świat sztuki rozumianej jako obszar niezależności jest ucieczką w przeszłość, przyszłość lub alternatywną rzeczywistość – i tę tradycyjną, mistyczną lub mityczną, i tę najnowszą – wirtualną” [Maluga 2004: 274]. „Świat fikcji pozwala skupić się nad czystą formą i symboliką, nad kształtem i plastyką budowli, odrzucając niedoskonałość rzeczywistej egzystencji materialnych realizacji, prozaiczność technicznych i technologicznych ograniczeń, wymogów użyteczności. Architektura może wolać artysty uzyskać status sztuki. Świat wizji architektonicznych jest zatem obszarem wolności rozumianym również jako eutopia (dobre miejsce). Terminu *architektura idealna* używał Carl Zehnder, szwajcarski architekt, który tworzył na początku XX wieku, a architektura bez funkcji była dla niego poezją, rysował perspektywy kolejnych wersji monumentalnych budowli, dziedzińców, reprezentacyjnych schodów i pomników. Innym twórcą architektury idealnej był Achilles G. Rizzoli, okrzyknięty największym wizjonerem Ameryki w XX wieku, jego twórczością kierowała mistyczna wiara w istnienie boskich wzorców architektonicznych i przekonanie o swojej misji w przekazywaniu ludzkości ich obrazów. Zehnder i Rizzoli swoją architekturę idealną budowali z elementów stylistycznych należących do przeszłości, w XX wieku natomiast wielu twórców poszukiwało nowej formy, odrzucając tradycję. W latach 60. pojawił się nurt wizji przyszłości bazujący na czystej geometrii, na plastyce struktur inżynierskich czy form biomorficznych. Do grupy twórców architektury idealnej można zaliczyć również Massima Scolarię, jednego z najwybitniejszych współczesnych twórców i propagatorów architektury idealnej. Akwarele Scolarię są przykładem ucieczki w świat sztuki, fikcji i idei, ale stanowią również bogaty materiał badawczy dotyczący ważnych problemów architektury, jej kulturalnych źródeł pochodzenia, archetypów, jej trwałości, ulotności i przemijania oraz projekcji i percepcji jej obrazów” [Maluga 2004: 275-276]. „Fantazje i futurologia architektoniczna zwykle nie mają związku z realiami, sztuka wyobraźni, fantastyka są na stałe obecne w malarstwie i rysunku. Choć w różnych epokach przejawiały się odmiennie (manierizm, romantyzm, symbolizm, surrealizm), to zawsze czerpały z marzeń, snów i wyobraźni. Nadawały formy i kształty temu, co wyobrażone lub zaledwie przeczuwane” [Juchniewicz 2018: 9]. „Sens architektury idealnej zawiera się w kreowaniu archetypicznego świata, w którym idee-wzorce żyją własnym życiem, w swoim otoczeniu i w swoim cza-

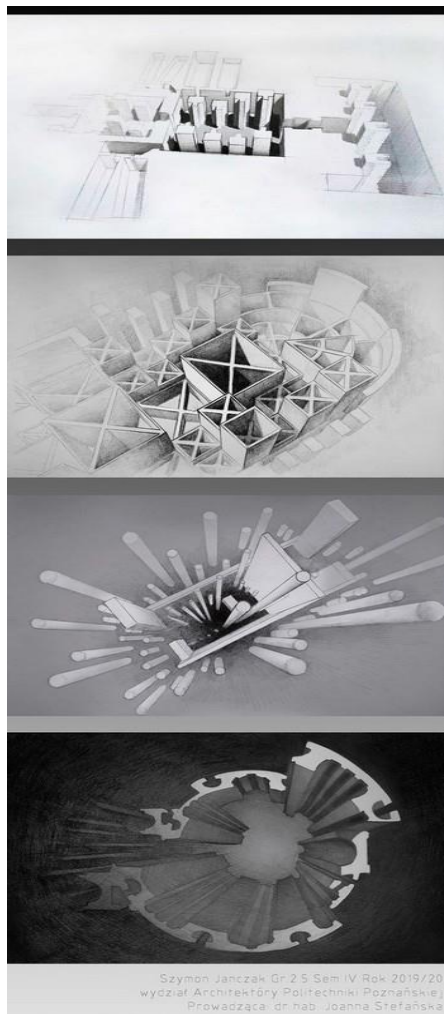
---

² Np.: *Image et imagination*, Paryż 1984; *Visions urbanes. Europa 1870-1993. La ciutat de l'artista. La ciutat de l'arquitecte*, Barcelona 1994; *Teatr miasta. Utopia i wizja*, Orońsko 1999.

się, przy okazji badając i eksperymentując z aksonometrią, restytucją i anamorfosą” [Maluga 2004: 277]. Odwoływanie się do idealizmu i demonstrowanie wiary w idealny świat ładu przestrzennego i estetycznego są niezwykle istotne dla realizacji założeń w procesie kształcenia studentów architektury, przekładają się na twórczą wizję architektury idealnej, czystej, pięknej, gdzie wyobraźnia twórcy pozwala kreować obrazy absolutnie doskonałej przestrzeni architektonicznej. Tam, gdzie twórcza fantazja autora nie jest niczym skępowana, można ćwiczyć wyobraźnię i warsztat rysunkowy, a powstałe z wyobrażeń obrazy architektury mogą stać się pierwowzorem dla realnych wizji projektowych [Juchniewicz 2018: 11]. Właśnie takim przykładem rysunkowych wizji przestrzeni, dla której inspirację stanowi architektura, mogą być prace studentów drugiego roku realizowane na ćwiczeniach z rysunku na Wydziale Architektury PP.

Rys. 1. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Magdalena Nowakowska, WAPP, semestr 3, 2020/2021

Rys. 2. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Szymon Jańczak, WAPP, semestr 3, 2019/2020

3. RYSUNEK JAKO EKSPERYMENT

Realizacja ćwiczeń jako metoda poszukiwania zgodności architektury, myślenia i odczuwania w ramach rozwiązań plastycznych – rysunkowych – inspirowanych architekturą stała się podstawą autorskich rozstrzygnięć w tym obszarze. Różne warianty i różne metody poszukiwania formy przestrzeni inspirowanej architekturą

stanowią treść zrealizowanych prac rysunkowych w formie spójnych cykli opartych na obserwacji i analizie obiektów architektonicznych. Kształtowanie przestrzeni w rysunku odbywa się na podstawie studium wybranego obiektu architektonicznego, a następnie transformacji istniejącej formy, poszukiwania relacji przestrzennych w kontekście światła i cienia z zastosowaniem różnic walorowych przy uwzględnieniu zasad kompozycji i użyciu perspektywy. Celem ćwiczenia jest autorska, twórcza interpretacja zjawisk przestrzennych przy zastosowaniu kreatywnych rozwiązań kompozycyjnych, wprowadzaniu przekształceń, deformacji, fragmentaryzacji, multiplikacji elementów architektury oraz zastosowaniu odpowiedniego rodzaju perspektywy. Zakres zadań oscyluje wokół kilku podstawowych problemów i zagadnień dotyczących klasyfikacji poszczególnych etapów rysunku, odnosząc się do klasycznych wartości budowania zapisu rysunkowego, takich jak kompozycja otwarta i zamknięta, kompozycja dynamiczna i jej opozycja – struktura statyczna, relacje przestrzenne, wyraz symboliczny, twórcze operowanie światłem w modelowaniu formy i tworzeniu nastroju oraz klimatu kompozycji rysunkowej. Dowolność wyboru technik rysunkowych, możliwość ich łączenia służy poznawaniu zagadnień technologicznych i narzędzi rysunkowych. Wspólne konsultacje w ramach prowadzonych zajęć sprzyjają doświadczeniu, uświadamianiu i rozwijaniu zakresów technologicznych technik rysunkowych.

Rys. 3. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Marta Dragon, WAPP, semestr 3, 2020/2021

Rysunek niezwiązany z istniejącą materialną realizacją uzyskuje autonomiczny byt, dzięki któremu może samodzielnie reprezentować świat idei architektonicznych. Jest on także obszarem eksperymentowania oraz miejscem budowania autorskiego świata architektury idealnej. Analiza form przestrzennych oraz rozwijanie wrażliwości artystycznej i kompozycyjnej, w tym również poznawanie teorii i różnych rodzajów kompozycji plastycznych, zrozumienie pojęcia skali i proporcji w przestrzeni architektonicznej składają się na proces zgłębiania zagadnień związanych z realizacją rysunkową, a zastosowany poszukujący model nauczania

sprzyja twórczej metodzie rozwiązywania problemów, przyswajaniu umiejętności rysowania złożonych kompozycji wieloelementowych oraz podejmowaniu decyzji związanych z wyborem tematu i kompozycji wizualizującej ideę. Proces poznawania uwarunkowań postrzegania przestrzeni, rozwój wrażliwości oraz wyobraźni przy uwzględnieniu emocjonalnego i twórczego interpretowania architektury w kompozycji rysunkowej, wreszcie kreacja własnej, zindywidualizowanej wizji przestrzeni umożliwiają uzyskanie niekonwencjonalnych rozwiązań twórczych. Swoboda zastosowania różnych środków wyrazu artystycznego i przyjęcie autorskich założeń w realizacji rysunkowej wizji przestrzeni sprzyjają indywidualnemu eksperymentowi artystycznemu. Podejmowane w ramach ćwiczeń z rysunku kreatywne działania skoncentrowane na iluzji przestrzeni umożliwiają tworzenie aranżacji przestrzennych, układów kompozycyjnych zgodnie z indywidualną, autorską wizją i pozwalają budować własną przestrzeń architektoniczną na podstawie wybranych obiektów lub elementów istniejącej architektury stanowiących inspirację dla poszukiwań formy zapisu rysunkowego.

Rys. 4. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Małgorzata Pecelerowicz, WAPP, semestr 3, 2020/2021

Rys. 5. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Marta Frankel, WAPP, semestr 3, 2020/2021

4. W POSZUKIWANIU FORMY

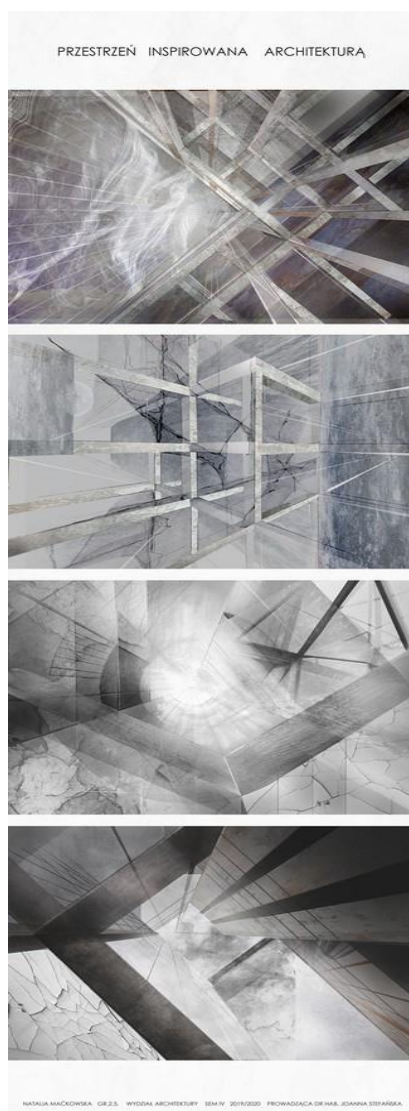
„Czym jest przestrzeń? Na to pytanie są dwie proste odpowiedzi. Jedna z nich wydaje się intuicyjnie jasna. Głosi ona, że przestrzeń to niezależny byt, skończony bądź nieskończony; puste naczynie gotowe na przyjęcie innych rzeczy (...). Chociaż raz ustanowionej przestrzeni doświadcza się zawsze jako obecności i samej w sobie, to doświadczenie to powstaje jedynie dzięki wzajemnym relacjom zachodzącym pomiędzy przedmiotami, jest to druga odpowiedź na pytanie, czym jest przestrzeń. Percepcja przestrzeni pojawia się tylko wtedy, kiedy mamy do czynienia z dającymi się postrzegać rzeczami” [Arnheim 2016: 16-17]. Fragmenty doświadczeń, obrazy form tworzą okoliczności, w których na własny użytek zbieramy i gromadzimy oraz przetwarzamy informacje, odczucia, z którymi utożsamiamy się i które się wzajemnie mieszają i przenikają, tworząc kontekst dla powstającej w rysunku przestrzeni. „W doświadczeniu sztuki dochodzi do osobliwej wymiany. Użyczam przestrzeni moich emocji i skojarzeń, a przestrzeń udziela mi atmosfery, która stymuluje i wyzwala moje doświadczenie i myśli. Dzieło architekta nie jest odbierane przez serię izolowanych obrazów odbitych na siatkówce, ale jako kompletny i zintegrowany materiał, cielesna i duchowa substancja, która pozwala nam doznawać przyjemności z kształtów i powierzchni uformowanych z myślą o dotyku oka i innych zmysłów, ale jednocześnie ucieleśnia i integruje struktury fizyczne i mentalne, sprawiając, że nasze doświadczenie egzystencjonalne staje się bardziej spójne i znaczące” [Pallasmaa 2012: 16]. Każde przedstawienie plastyczne zawiera w sobie realność otaczającej nas rzeczywistości, w tym przestrzeni określonej przez obecność form i płaszczyzn i ich wzajemne relacje. Często jednak w przedstawieniu plastycznym odnajdujemy zaledwie ślad owej realności i choć sposób obrazowania daleki jest od źródłowego doświadczenia rzeczywistości, pozostaje z tą realnością związany. Zapis, w którego treść wpisane są informacje, zawiera syntezę odczuwania przestrzeni. Różnorodność koncepcji rysunkowych inspirowanych architekturą pozwala dokonać klarownego podziału na dwie zasadnicze kategorie, posługując się kryterium realności projektowanej w rysunku przestrzeni. W części prac bazę dla zapisu rysunkowego stanowią obiekty architektoniczne lub elementy architektury i detale. Druga kategoria prac rysunkowych to przedstawienia obrazujące przestrzeń w ujęciu abstrakcyjnym, gdzie multiplikacja fragmentów rzeczywistości – form, struktur i płaszczyzn – ich deformacja, fragmentaryzacja nie pozwalają w sposób jednoznaczny określić ich rodowodu. Zastosowane przekształcenia pozwalają zaistnieć w rysunku przestrzeni niepodlegającej ograniczeniom.

Rys. 6. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Ewa Loos, WAPP, semestr 3, 2019/2020

Rys. 7. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Agata Pietrzak, WAPP, semestr 3, 2020/2021

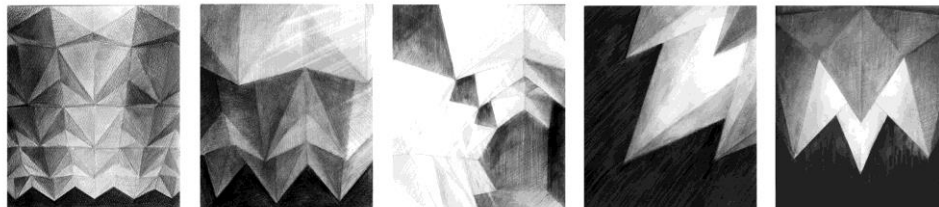
Rys. 8. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Natalia Maćkowska, WAPP, semestr 3, 2019/2020

Obrazy, jakie powstają, zbudowane są z przenikających się półtransparentnych warstw – zapisów ruchu form i płaszczyzn. Płaszczyzny i formy, a raczej ich efemeryczny ślad znajdują się w stanie ciągłej transgresji. Ów stan podkreśla wieloplanowość przestrzeni, w jakiej są osadzone. Nakładanie kadrów, operowanie perspektywą powoduje, że percepcja tych obrazów jest uwarunkowana nie tylko rozpoznawaniem modelowanych światłem i cieniem kształtów, jest zapowiedzią otwierania się nowej, nieuchwytniej przestrzeni, której forma powstała w wyniku inspiracji architekturą, ale której kształt jest wyrazem subiektywnego widzenia rzeczywistości, gdzie odrzucenie realnego, trójwymiarowego świata i ucieczka w przestrzeń czystej wyobraźni to baza, na której powstają złożone przedstawienia o charakterze abstrakcyjnym. Świat zewnętrzny, realny może być istotnym punktem wyjścia abstrakcyjnych rozstrzygnięć dla niefiguratywnych rozwiązań, które nie przypominają i nie sugerują rzeczywistości, wtedy na odbiorcę działa wyłącznie kompozycja, rytm, plama, linia, a w rysunku okazują się ważne napięcia i kierunki, wielkości i ciężar elementów plastycznych, ich zagęszczenie i rytmiczność powtórzeń oraz harmonia zastosowanych kontrastów.

Rys. 9. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Katarzyna Drzymała, WAPP, semestr 3, 2020/2021

PRZESTRZEŃ INSPIROWANA ARCHITEKTURĄ

BARBARA DOMARADZKA GR. 2.4 WYDZIAŁ ARCHITEKTURY SEM III 2020/2021 PROWADZĄCA DR. HAB. JOANNA STEFANSKA

Rys. 10. Cykl prac rysunkowych *Przestrzeń inspirowana architekturą*, Barbara Domaradzka, WAPP, semestr 3, 2020/2021

5. PODSUMOWANIE

Rysunek z wyobraźni pozwala utworzyć własny język plastycznej wypowiedzi, który okazuje się niezbędny w początkowej fazie procesu projektowego. Zapis idei projektowej i możliwość zwizualizowania założenia architektonicznego za pomocą szkiców i rysunków pozwalają na notację koncepcji i umożliwiają dalsze poszukiwania w ramach realizowanego projektu. Rysunek z wyobraźni pozwala wyzwolić pokłady kreatywności, a swoboda w myśleniu o przestrzeni umożliwia odkrywanie nowego znaczenia kształtów, form i faktur. Proces kształtowania formy w rysunku, budowanie własnej, autonomicznej przestrzeni w realizacji rysunkowej stają się inspirującym doświadczeniem w kontekście intelektualnym i warsztatowym. Tworzenie autorskiej wizji przestrzeni, możliwość jej przekształcania przez kontynuację istniejących już elementów struktury architektonicznej bądź ich deformacje i przetworzenia, powielanie i kadrowanie umożliwiają odejście od schematycznych decyzji, a poszukiwanie formy plastycznej dla obrazu przestrzeni doskonali zmysły, umiejętność percepcji i wyobraźnię przestrzenną. Rysując, rozwijamy umiejętność myślenia w kategoriach przestrzeni, kształcimy zdolność komponowania i porządkowania form. Transpozycja wyobrażonych form na płaszczyznę, ich kategoryzowanie i klasyfikacja pozwalają na uzyskanie czytelnego zapisu uporządkowanej kompozycyjnie przestrzeni. Dyscyplina notacji rysunkowej, umiejętność formułowania autorskiej wizji przestrzeni zgodnie z koncepcją narzucają konieczność doskonalenia umiejętności przekładania imaginacji na klarowny i ekspresywny zapis plastyczny. Sugestywność zapisu obrazu przestrzeni w rysunku wymaga serii doświadczeń i prób artystycznych. Realizacja założeń programowych z zakresu rysunku wspiera proces kształcenia, którego celem jest rozwój potencjału twórczego studentów.

„Obowiązkiem edukacji jest kultywowanie i wspieranie ludzkich zdolności wyobraźni i empatii, jednak dominujące wartości kultury wydają się zniechęcać wyobraźnię, uciskać zmysły i zamrażać granice pomiędzy światem a jednostką. Kształcenie kreatywności musi dzisiaj zacząć się od zakwestionowania absolutnego charakteru świata i rozszerzenia granic podmiotu. Główny cel edukacji artystycznej leży nie w zasadach twórczości artystycznej, ale w osobowości studenta czy studentki i jego lub jej obrazu siebie i świata. Idea treningu sensorycznego jest dzisiaj połączona wyłącznie z właściwą edukacją artystyczną, ale odnowienie wrażliwości zmysłowej i myślenia zmysłowego ma niedającą się zastąpić wartość w wielu innych obszarach ludzkiej działalności. Powiem więc: kształtowanie zmysłów i wyobraźni jest niezbędne dla pełnego i godnego życia” [Pallasmaa 2012: 117]³. Konkludując, rysunek jest nie tylko kluczowym środkiem transmisji idei w twórczości architektonicznej, ale także katalizatorem zmian w procesach zapisu przestrzeni i poszukiwania formy dla jej zobrazowania,

---

³ J. Pallasmaa, wykład na Washington University w St. Louis School of Architecture, 2005.

gdzie wyobraźnia, kreacja i twórcza interpretacja zjawisk przestrzennych inicjują i wspierają rozwój intelektualny, wrażliwość i inwencję artystyczną.

LITERATURA

- Arnheim R., 2016, *Dynamika formy architektonicznej*, Oficyna, Łódź.
- Juchniewicz B., 2018, *Sztuka patrzenia i rysowania. The art of observation and drawing*, „Architectus”, 2 (54), s. 3-14.
- Maluga L., 2004, *Architektura idealna*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 10-A, s. 273-278.
- Misiągiewicz M., 2004, *Architektura, sztuka interpretacji geometrii*, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 10-A, s. 116-120.
- Pallasmaa J., 2012, *Oczy skóry, architektura i zmysły*, Instytut Architektury, Kraków.
- Wierzbowska W., 1982, *Współczesny rysunek polski*, Oficyna Wydawnicza „Auriga”, Warszawa.

RECORD OF SPACE. ARCHITECTURE AS AN INSPIRATION OF A FORM IN DRAWING

Summary

The article is based on a pursuit of the relationship between the record of space and architecture, which is an inspiration for the creation of an artistic form and for experiencing constructing of space in drawing in the context of using the potential of means of artistic expression in order to implement the adopted concept. The scope of research of the article against the background of the title issues – the discussed concepts, creates a platform for a comparative analysis of a wide spectrum of possibilities for creating an artistic form in the context of searching for the conception of space record, where architecture is an inspiration for original drawing solutions carried out as a part of drawing exercises for the second-year students of the Faculty of Architecture of the Poznan University of Technology. The broad potential for space reinterpretation, based on the use of architectural elements and the analysis of artistic concepts adopted by students in the context of searching for a form in drawing, is the research material used to learn about the relationships that create artistic form in the process of creating space inspired by architecture. The study of the processes of artistic creation in the aspect of original search and selection of an architectural motive, technical and compositional solutions constitutes a point of reference for a comparative analysis within the framework of the topic implemented by students. The purpose of the adopted research assumption, using various concepts of a drawing record on the subject: “Space inspired by architecture”, is to demonstrate the importance of problems solved by students: searching for the best record for expressing content and emotions related to the considered topic, subjecting a thorough analysis of the functioning of an architectural motive in a drawing composition issue, searching for the relationship between artistic form and architecture as a source of inspiration.

Keywords: drawing, space, architecture, interpretation, perception